

v tok sodobne proze, ki ne gradi in oblikuje jezikovne materije v anti-psihologističnem, neantropocentričnem, avantgardnem jezikovnem eksperimentu, prej ostaja v mejah tradicije, saj se podobni oblikovni postopki pojavljajo pri številnih pisateljih 20. stoletja. Kar daje črticam odprtost in privlačnost branja in s tem tudi komunikativnost, je izraba groteskno-drastičnih motivov in izjemnih človeških usod. Ivanka Hergold zanima človekov bivanjski problem v svojih skrajnih legah: smrti, ljubezni; oblikovalni postopek v scenarični, deloma avktorialni pripovedni perspektivi, omogoča spreminjanje položajev, prehode iz opisa v dialog in notranji monolog, v jeziku pa izrabo njegovih pogovornih in narečnih plasti. Groteskni deziluzionizem kot način opozarjanja na življenjsko stvarnost govori v prid domnevi, da je temeljno gibalo literarnih likov iluzija o svetu in da se le-ta razblini največkrat ob smrti. Avtorica s svojimi črticami in krajšimi pripovedmi ostaja v okviru kratke proze, vrsta motivnih izvornosti in jezikovnih spretnosti pa kaže, da bi se posamezni teksti ob ustrezni razširitvi razvili v zahtevnejše in kompleksnejše literarne izdelke.

JOŽE HUDALES, OREL Z RAZPRTIMI KRILI

Hudalesov biografski roman o generalu, politiku in pesniku Rudolfu Maistru,* ki se je vpisal v slovensko zgodovino kot pesnik (izdal je dve pesniški zbirki) in predvsem kot borec za severno mejo, se uvršča v podzvrst romana, ki je pri Slovencih sorazmerno razširjena (naj omenimo npr. biografske romane o Jurčiču, Jenku, Levstiku, Pre-

šernu, Vodniku, Valvasorju . . . , med avtorji pa Ivana Preglja, Frana Albrehta, Ilko Vašte, Jožeta Pahorja. Antona Slodnjaka in Mimi Malenšek.

Bistvena značilnost biografskega romana je prikazovanje konkretne zgodovinske resnice na romaneskni način. Potemtakem mora biti pisec do potankosti seznanjen z najmanjšimi podrobnostmi svojega raziskovalnega predmeta, ga v proznem tekstu predstaviti tako, kot bi imeli pred sabo konkretne, realno bivajoče osebe, stvari in pojave. Funkcija besede biografskega romana je mimetična, posnemovalna: intencija avtorjeve domišljije je vedno uprta v realno obstoječo pojavnost, faktografsko podlago, na kateri avtor gradi in uresničuje svojo domišljijo, neke vrste poustvarjalni zapisovalni akt, ki se hoče približati meji znanstvene resnice in s tem seveda resnice nasploh. Težnja biografskega romana je nadomestiti znanstveno spoznanje in njeno resnico. Zato je manipulativni prostor avtorjeve domišljije zožen v pozitivistični kalup prej preštudiranih faktov, mimo katerih ne more noben biografski roman. Piščeva vloga v biografskem romanu niha med popolno zavezanostjo dejstvom in odkrivanju zgodovinske resnice o ubesedenem liku in zavezanostjo lastnemu videnju, projekciji romaneskne resnice o istem liku. Zato sta piscu na voljo dva temeljna sklopa instrumentov, odkrivalcev in predstavjalcev resnice konkretnega pojava: znanstveni, faktografski, laboratorijski študij, ki v tekstu neposredno ni aktualiziran, in literarno tehnični postopek, aktualizacija, ubeseditiv gradiva v romaneskni obliki. Tu so dani piscu biografskega romana svoboda, avtorstvo, zmožnost videnja resnice in njenega sporočanja bralcu.

Hudalesov prijem v biografiji Rudolfa Maistra, kakršen se nam kaže v njenem prvem delu, *Orel z razprtimi krili* (obsega Maistrovo življenje med leti 1894 in 1896), je precej pozitivisti-

* Jože Hudales, *Orel z razprtimi krili* (roman o generalu Rudolfu Maistru, prva knjiga, Pomurska založba Murska Sobota 1974, opremil akademski slikar Vlado Potočnik, str. 325).

čen, naturalističen, opisen, z opaznimi dialognimi sestavinami in posebnimi, večinoma enostavnimi, notranjemonološkimi vrivki kot refleksi posameznih ubesedenih likov. Biografija Rudolfa Maistra med starostjo dvajset in dvaindvajset let, ko se je šolal za poklicnega vojaka, se seznanjal s slovenskimi modernisti Murnom, Kettejem in Cankarjem, tudi drugimi člani Zadruga, sam pesnil pod psevdonimom Vojanov, doživel prvo ljubezen s Hedviko, narodnostno in osebnostno zorel ob konkretnih dogodkih in ob manj znanih prijateljih in znancih (Herman Schoner, Willi von Moese, Maks Čadež, Annet Marie Schwarzkopf, Ivan Štefe, Leopold Palinowsky, Otto Elsner itd.) je ubesedena v triinšdesetih poglavjih s posameznimi naslovi, med katerimi ni jasne vzročno-posledične in časovnologične povezanosti, skratka, linearnosti, ob katerih bi lahko nadaljnji potek dogodkov predvideli, kot to lahko često počnemo ob tradicionalnem fabulativnem romanu.

Opazna Hudalesova prizadevanja so: predstaviti širši dogajalni prostor, čas ali dobo v vsej svoji pojavnosti: od tehničnih dosežkov dobe (avtomobilizem, razmišljanja o letenju, scena pri zobozdravniku...), političnih stanj, do katerih se opredeljujejo posamezne osebe, kulturnega življenja dobe (Zadruga, pesništvo, dunajska opera), običajev (popivanje, dvoboji v floretu, lov na divje svinje...) do konkretnih, splošno znanih pojavov dobe (ljubljski potres leta 1895, cesarjev obisk v Ljubljani). Potemtakem ni v središču avtorjevega zanimanja zgolj Rudolf Maister, ki se kot literarni lik pojavlja v vseh scenah, poglavjih, marveč v precejšnji meri tudi vsa časovno-prostorska določenost dobe. Maistrova študijska leta v romanu *Orel z razprtimi krili* predstavljajo njegovo rast osebnosti, predvsem potrjevanje narodnosti pripadnosti in moralno-etično zorenje (ljubezenska odpoved Hedvike, dogodki ob nesreči železni-

čarja in ljubljanskem potresu). Opazno je Hudalesovo postavljanje Rudolfa Maistra med zadržane, slovenske poete in nemško družbo.

Jože Hudales je v prvem delu biografskega romana o Rudolfu Maistru upodobil njegova študijska leta, le-ta predstavljajo hkrati pomemben delež v oblikovanju slovenske moderne, njenih začetkov za slovensko kulturno zgodovino in so tudi za bralca zanimivejša kot Maistrova razmerja z osebami, ki se niso mogle v splošni zgodovini uveljaviti kot njene opazne, izstopajoče osebnosti in so zaradi tega tudi za bralca manj zanimiva. Vendar to avtorja ne opravičuje, da bi v aktualizaciji teh likov prestopil meje dovoljenega izrabljanja dejstev v prikazovanju biografske, romaneskne resnice iz obdobja dveh let pesnika in kasnejšega generala Rudolfa Maistra. Drugi del romana z naslovom *General* nas bo seznanil z boji za severno mejo in Maistrovo vlogo v njih. To pa pomeni, da bo celovitejša podoba biografskega romana o Rudolfu Maistru možna šele ob njenem drugem delu, se pravi ob celoti.

TONE PARTLJIČ, VOLK NA MADRIDSKIH ULICAH

Tretja Partljičeva knjiga, *Volk na madridskih ulicah** (prej Ne glej za pticami 1967 in Jalovost 1971), prinaša dvanajst kratkih proznih tekstov. Že v prvem: Mama umrla stop so opazne vse bistvene sestavine Partljičevega pisanja: socialna angažiranost z aktualizacijo humanistično normativnega antropocentričnega sveta, avtorialna pripovedna perspektiva, v kateri sme pisec na posameznih mestih posegati v tekst kot zunanji komentator, (v nekaterih tekstih se kasneje pojavi prvoosebna

* Tone Partljič, *Volk na madridskih ulicah* (nekaj kratke proze) (založba Obzorja Maribor 1974, opremil Bronislav Fajon, str. 144).